TA’LIM JARAYONIDA MUAMMOLI TA’LIM METODIDAN FOYDALANISHNING METODIK ASOSLARI

Anorboyev Zulfiqor Baxodir o’gli

zulfiqoranorboyev@gmail.com

Annotatsiya. Mazkur tezisda ta’lim jarayonida muammoli ta’lim metodidan foydalanishning nazariy va metodik jihatlari yoritilgan. Muammoli ta’limning o‘quvchilarda mustaqil fikrlash, muammoni tahlil qilish, qaror qabul qilish va o‘zlashtirilgan bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmalarini rivojlantirishdagi imkoniyatlari tahlil qilingan. Shuningdek, muammoli vaziyatlarni yaratish, o‘quvchilarni muammoni aniqlashga yo‘naltirish, muqobil yechimlarni izlash va natijalarni baholash bosqichlarining metodik xususiyatlari ochib berilgan.

Kalit so‘zlar: muammoli ta’lim, muammoli vaziyat, metod, mustaqil fikrlash, ta’lim jarayoni, pedagogik yondashuv, o‘quv faoliyati, kompetensiya.

Аннотация. В данной работе рассматриваются теоретические и методологические аспекты использования метода проблемно-ориентированного обучения в образовательном процессе. Анализируется потенциал проблемно-ориентированного обучения в развитии у студентов самостоятельного мышления, анализа проблем, принятия решений и применения полученных знаний в практических ситуациях. Также раскрываются методологические особенности этапов создания проблемных ситуаций, направления студентов к выявлению проблемы, поиска альтернативных решений и оценки результатов.

Ключевые слова: проблемно-ориентированное обучение, проблемная ситуация, метод, самостоятельное мышление, образовательный процесс, педагогический подход, образовательная деятельность, компетенция.

Abstract. This paper outlines the theoretical and methodological aspects of employing the problem-based learning method within the educational process. It analyzes the potential of problem-based learning to foster students' skills in independent thinking, problem analysis, decision-making, and the application of acquired knowledge to practical situations. Furthermore, the paper elucidates the methodological characteristics of the stages involved: creating problem situations, guiding students to identify problems, seeking alternative solutions, and evaluating outcomes.

Keywords: problem-based learning, problem situation, method, independent thinking, educational process, pedagogical approach, learning activity, competence.

Kirish

Bugungi kunda ta’lim jarayonini zamonaviy pedagogik yondashuvlar asosida tashkil etish, o‘quvchilarning nafaqat tayyor bilimlarni o‘zlashtirishi, balki ularni mustaqil ravishda izlash, tahlil qilish va amaliy faoliyatda qo‘llay olishiga erishish muhim pedagogik vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, o‘quvchining faol ishtirokini ta’minlaydigan ta’lim metodlaridan foydalanish ta’lim samaradorligini oshirishning muhim shartlaridan biridir.Muammoli ta’lim metodi o‘quvchilarni tayyor xulosalarni qabul qilishga emas, balki muayyan muammoli vaziyatni tahlil qilish, mavjud bilimlardan foydalanish va yangi yechimlarni izlashga yo‘naltiradi. Mazkur metod ta’lim oluvchining bilish faoliyatini

faollashtirish bilan birga, unda mustaqil fikrlash va mantiqiy xulosa chiqarish koʻnikmalarining shakllanishiga xizmat qiladi.

Muammoli taʼlimning metodik mohiyati oʻquv jarayonida oʻquvchi uchun maʼlum darajada intellektual qiyinchilik tugʻdiradigan vaziyatni yaratish va uni mustaqil ravishda hal etishga yoʻnaltirishdan iborat. Bunda muammoli vaziyat oʻquvchining mavjud bilimlari bilan yangi vazifani hal etish uchun zarur boʻlgan bilimlar oʻrtasidagi tafovut asosida yuzaga keladi.

Muammoli taʼlimni samarali tashkil etishda oʻqituvchining roli alohida ahamiyat kasb etadi. Oʻqituvchi tayyor javobni taqdim etuvchi subyekt sifatida emas, balki oʻquvchilarning izlanish faoliyatini tashkil etuvchi va yoʻnaltiruvchi pedagog sifatida faoliyat olib boradi. Buning uchun dars mazmuniga mos muammoli savollar, amaliy vaziyatlar, taqqoslash, tahlil qilish va xulosa chiqarishga undovchi topshiriqlar ishlab chiqiladi.

Muammoli taʼlim metodidan foydalanish jarayonini shartli ravishda quyidagi bosqichlarga ajratish mumkin:

1. Muammoli vaziyatni yaratish – oʻquvchilarning eʼtiborini muayyan masalaga jalb qiluvchi vaziyat yoki savol ilgari suriladi.
2. Muammoni aniqlash – oʻquvchilar mavjud vaziyatdagi asosiy muammoni aniqlaydilar.
3. Muammoni tahlil qilish – muammoning sabablari, shartlari va mavjud imkoniyatlar oʻrganiladi.
4. Yechimlarni izlash – oʻquvchilar individual yoki guruhlar tarkibida turli yechimlarni taklif qiladilar.
5. Yechimlarni asoslash – ilgari surilgan fikrlar dalillar asosida tahlil qilinadi.

6. Xulosa va refleksiya – erishilgan natijalar umumlashtirilib, o‘quvchilarning o‘z faoliyatiga baho berishi ta’minlanadi.

Mazkur bosqichlarning izchil amalga oshirilishi o‘quvchilarning darsdagi faolligini oshirish imkonini beradi. Ayniqsa, muammoli savollardan foydalanish o‘quvchini fikrlashga, mavjud bilimlarini qayta ko‘rib chiqishga va yangi bilimlarni mustaqil egallashga undaydi.

Muammoli ta’limning muhim jihatlaridan biri shundaki, bunda o‘quvchining faqat yakuniy javobi emas, balki muammoni hal etish jarayoni ham pedagogik jihatdan ahamiyatli hisoblanadi. O‘quvchi muammoni qanday aniqlagani, qanday dalillarga tayangani, qanday variantlarni ko‘rib chiqqani va nima sababdan muayyan xulosaga kelgani tahlil qilinadi. Bu esa ta’lim jarayonida yuqori darajadagi fikrlash ko‘nikmalarini rivojlantirish uchun metodik imkoniyat yaratadi.

Muammoli ta’lim metodini qo‘llashda topshiriqlarning murakkablik darajasini o‘quvchilarning yosh va individual xususiyatlariga moslashtirish zarur. Haddan tashqari murakkab muammo o‘quvchida qiziqishning pasayishiga olib kelishi mumkin. Shu sababli o‘qituvchi muammoning mazmuni, murakkabligi, uni hal qilish uchun zarur bilim va ko‘nikmalar hamda ajratiladigan vaqtni oldindan belgilashi lozim.Muammoli ta’limni tashkil etishda hamkorlikka asoslangan faoliyatdan foydalanish samarali natija beradi. Guruhli muhokama davomida o‘quvchilar o‘z fikrlarini bayon etish, boshqalarning qarashlarini tinglash, fikrlarni taqqoslash va umumiy xulosaga kelish imkoniyatiga ega bo‘ladilar. Natijada kommunikativ, ijtimoiy va kognitiv ko‘nikmalarning rivojlanishi uchun sharoit yaratiladi.

Muammoli ta’lim metodining samaradorligini baholashda o‘quvchilarning muammoni to‘g‘ri aniqlashi, yechim variantlarini taklif qilishi, o‘z fikrini asoslay olishi va yakuniy xulosani shakllantirishi kabi mezonlardan foydalanish mumkin.

Bunday baholash yondashuvi o‘quvchilarning faqat nazariy bilimlarini emas, balki ularni amaliy vaziyatlarda qo‘llash qobiliyatini ham aniqlash imkonini beradi.

Xulosa

Xulosa qilib aytganda, muammoli ta’lim metodi zamonaviy ta’lim jarayonida o‘quvchilarning bilish faoliyatini faollashtirish, mustaqil fikrlashini rivojlantirish va o‘zlashtirilgan bilimlarni amaliy vaziyatlarda qo‘llash ko‘nikmalarini shakllantirishga xizmat qiluvchi samarali metodik vositalardan biridir. Ushbu metodni samarali qo‘llash uchun muammoli vaziyatni to‘g‘ri tanlash, o‘quvchilarning individual xususiyatlarini hisobga olish, mustaqil va guruhli faoliyatni uyg‘unlashtirish hamda jarayonni aniq mezonlar asosida baholash muhimdir.Muammoli ta’limdan tizimli va maqsadli foydalanish o‘quvchining ta’lim jarayonidagi faol ishtirokini kuchaytirib, unda mustaqil qaror qabul qilish, tahliliy fikrlash, muqobil yechimlarni izlash va o‘z fikrini asoslash kabi muhim kompetensiyalarning rivojlanishiga metodik zamin yaratadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Азизходжаева Н.Н. Педагогические технологии и педагогическое мастерство. – Ташкент: ТГПУ, 2006.
2. Mavlonova R., To‘rayeva O., Holiqberdiyev K. Pedagogika. – Toshkent: O‘qituvchi, 2008.
3. Sayidahmedov N. Yangi pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: Moliya, 2003.

4. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2008.

5. Tolipov O‘., Usmonboyeva M. Pedagogik texnologiyalarning tatbiqiy asoslari. – Toshkent: Fan, 2006.